

Εἰ δὲ βοή προφήτου ἤχηκεν ἐν ἡμέραις μέλλοντος, οὐκ εὐφρανθήσεται λαὸς Κυρίου ἐν πλήρη εὐφροσύνῃ ἔθλους;

ΣΙΑ΄.

Δυναστειογραφία.

- 867 — 889 Βασίλειος ὁ Μακεδών.
889 — 911 Λέων ὁ Σφοδρ.
911 — 912 Ἀλέξανδρος (ἄδελφὸς τοῦ Λέοντος).
912 — 959 Κωνσταντῖνος ὁ Πορφυρογέννητος, υἱὸς Λέοντος.
959 — 963 Ῥωμανὸς ὁ Νεὸς, υἱὸς Κωνσταντίνου.
963 — 969 Νικηφόρος Φωκάς.
969 — 975 Ἰωάννης ὁ Γ΄ ζιμισχῆς.
975 — 1028 Βασίλειος ὁ Βουλγαροκτόνος, καὶ Κωνσταντῖνος ὁ Πορφυρογέννητος, ἕγγονοι τοῦ ἀνωτέρου Πορφυρογεννήτου, καὶ δυσέγ. Λέοντος τοῦ Σφοδρ.
1028 — 1034 Ῥωμανὸς Ἀργυρόπουλος.
1034 — 1041 Μιχαὴλ ὁ Παφλάγων.
1041 — 1042 Μιχαὴλ Καλαφάτης.
1042 — 1054 Κωνσταντῖνος ὁ Μονομάχος.
1054 — 1056 Θεοδώρα θυγάτηρ Κωνσταντίνου τοῦ Πορφυρογεννήτου, καὶ τελευταῖος γονὸς τοῦ Βασιλεῖος Μακεδόνας.
1056 — 1057 Μιχαὴλ ὁ Στρατιωτικὸς.
1057 — 1059 Ἰσαάκιος Κομνηνός.
1059 — 1067 Κωνσταντῖνος Δούκας.
(Μεσοβασίλεια Εὐδοκίας)
1068 — 1071 Ῥωμανὸς Διογένης.
1071 — 1078 Μιχαὴλ Παραπινάκης.
1078 — 1081 Νικηφόρος Βοτανειάτης.
1081 — 1118 Ἀλέξιος Κομνηνός.
1118 — 1143 Ἰωάννης Κομνηνός, ὁ καὶ Καλοϊάννης.
1143 — 1180 Μανουὴλ Κομνηνός.
1180 — 1183 Ἀλέξιος Κομνηνός Β΄, υἱὸς ἀνηθὸς Μανουὴλ.

- 1183 — 1185 Ανδρόνικος Κομνηνός.
1185 — 1195 Ισαάκιος Ἄγγελος Κομνηνός, μόνος.
1195 — 1203 Ἀλέξιος Ἄγγελος Κομνηνός.

Ἐβασίλευσε δὲ ἐπὶ ὀλίγου μηνος μετὰ τοῦ τυφλοῦ πατρός του
ὁ νέος Ἀλέξιος, υἱὸς Ἰσαακίου Ἀγγέλου.

Καὶ τέλος, ἐπὶ ἓνα μῆνα ὁ Ἀλέξιος Δούκας, ὁ καὶ Μούρτζουφλος.

Γαμβικὸὶ στίχοι περὶ Βασιλέων διαδοχῆς.

Μακεδῶν Βασίλειος, καὶ σοφὸς Δέων·
Ἀλέξανδρός τε, Ῥωμανὸς ἐκ Λεκάπτης,
Ὁ Πορφυρανθὴς εὐσεβὴς Κωνσταντῖνος.
Νέος Ῥωμανὸς, καὶ Φωκᾶς Νικηφόρος.
Δαμπρὸς στρατηγὸς Τζιμίσχος Ἰωάννης.
Καὶ Βασίλειος, ὁ καὶ Βουλγαροκτόνος.
Ὁ Κωνσταντῖνος σύγγονος Βασιλείου.
Ἄλλος Ῥωμανὸς, Ἀργυρόπουλον λέγω.
Διττοὶ Μιχαὴλ Παφλάγων, Καλαφάτης·
Καὶ Κωνσταντῖνος ἐκ γένους Μονομάχων.
Γέρων Μιχαὴλ, πορφύρας Θεοδώρα.
Πρῶτος Κομνηνός, Ἰσαάκιον λέγω,
Καὶ Κωνσταντῖνος τῶν Δουκῶν ἀρχὴ πάλιν.
Κλεινὸς στρατηγὸς Ῥωμανὸς Διογένης.
Παραπινάκης Μιχαὴλ, γόνος Δούκα.
Βοτανειάτης ἔκλυτος Νικηφόρος.
Κομνηνὸς Ἀλέξιος Ἀριστεύς μέγας.
Ὁ θρακιτικὸς ἀνδριάς Ἰωάννης,
Καὶ πορφυρανθὴς Μανουὴλ θριαρόχειρ.
Ἀλέξιος γονὸς τε, σὺν Ανδρονίκῳ
Ἰσαάκιος γηγενὴς ἐξ Ἀγγέλων.
Ἀλέξιος Ἄγγελος ἀπαλὸς φύσιν.
Ἰωνὸς Ἀλέξιος, σὺν τῷ Μουρτζούφλῳ
Ἐφ' ὧν Λατίνοις ὑποτάσσεται Πόλις.

Ε.Υ.Δ. της Κ.τ.Π.
ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2006

ΠΕ΄.

ΤΕΤΑΡΤΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ. Φύσις τῆς Φραγκικῆς Κατακτίσεως.

Τὰ μεγάλα ἱστορικά γεγονότα, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἡ Γαλλογενετικὴ κατακτίσις ἐπέχει θέσιν σημαντικὴν, δὲν πρέπει νὰ ἐλαμβάνωνται ἀπλῶς ὡς ἀποτελέσματα τῆς τυφλῆς εἰμαρμένης, ἢ τῆς θελήσεως τοῦ δεῖ ἢ ἐκείνου τοῦ ἀνδρός, ἀλλ' ὡς ἐπὶ σόδια θεακείμενα, ὅντα συγχρόνως καὶ αἷτια καὶ ἀποτελέσματα ἀποτελέσματα μὲν, ὡς πρὸς τὰς προηγουμένας περιπτώσεις τὰς συνεργησάσας εἰς τὴν γέννησιν αὐτῶν· αἷτια δὲ ὡς πρὸς τὰς ἀκολουθοῦσας ἱστορικές συνεπειὰς των. Ἢ ἐπιστήμη σκοπὸν προτίθεται τὴν διφῆν καὶ ἀνίχνευσιν τῶν γεννητικῶν συμβάντων, περιπλέον δὲ τὰ ἀγαθὰ ὅσα ἕκαστον τῶν μεγάλων τούτων γεγονότων εἰσήγαγεν ἐν τῇ οἰκονομίᾳ δεδομένου τινὸς ἔθνους, ἢ ἐν τῇ οἰκονομίᾳ τῆς ἐν γένει ἀνθρωπότητος.

Τὸ κύριον δὲ καὶ ἀληθὲς γεννητικὸν αἷτιον τῆς Λατινικῆς δορυκτησίας εἶναι ἡ τῶν Ἐκκλησιῶν διαίρεσις· διαίρεσις, ἥτις ὡς προειλήφαμεν, ὀφείλει τὴν ἀρχὴν καὶ τὰς προόδους εἰς τὴν ἀλλοίαν φύσιν τῶν ἐθνικοτήτων, καὶ τὴν διαφορὰν ἑκατέρων τῶν προορισμῶν.

Τὸ δὲ Σχίσμα οὐσιωδῶς ἄλλο τι δὲν εἶναι πᾶρεξ ἡ ζωοφόρος κρούσις καὶ ἀντίκρουσις δύο ἰσχυρῶν μεγάλων ἰδεῶν, δύο ἱστορικῶν δραστηριοτήτων, κρούσις καὶ ἀντίκρουσις δυνάμει τῶν ὁποίων διετηρήθη ἡ μεσαιωνικὴ ζωὴ, καὶ διευθετήθη τοῦ πολιτισμοῦ ἡ πρόοδος· εἶναι ἡ μεταξὺ φθορᾶς καὶ συντηρήσεως πάλη, ἀγωνιστὰς τῆς ὁποίας, ἔθθεν μὲν ἴσταται τὸ *παρε.ἔθον*, ἔχον τὴν αὐθεντίαν τῆς παραδόσεως καὶ τὴν ἱστορίαν ὡς σύμβολον, ἐκείθεν δὲ τὸ *εὐρωστῶς*, μὲ τὸν πέλεκυ τῆς ἀνακαινίσεως ἀνὰ χεῖρας. Τὸ μέρος τῆς καταστροφῆς ἀναδέχεται σύμπας ὁ Εὐρωπαϊκὸς πληθυσμὸς, συγκείμενος κυρίως ὑπὸ νέων καὶ ἀρχαίων, ὑπὸ λατινικῶν καὶ βαρβαρικῶν φυλῶν· τὸ δὲ μέρος τῆς ἱστορικῆς αὐθεντίας παριστάνει μόνος κατὰ πάντων ὁ Ἑλληνικὸς λαός, ὁ Ἰσραὴλ οὗτος τῆς ἱστορικῆς ἀρχαιότητος.

Ἀφοῦ λοιπὸν πρὸς κατάλυσιν τῆς παραδόσεως δὲν ἴσχυσαν

οὐδὲ τῶν κατὰ καιρὸν ἐμβασιλευσάντων αἱ παρεκτροπαί, οὐδὲ τὰ τόσα καὶ τόσα δυστυχήματα, οὐδὲ τοῦ Πάπα αἱ ραδιουργαί, οὐδὲ τῶν βυζαντινῶν διπλωματῶν τὰ μηχανεύματα, οὐδὲ κἀν τῶν Ἐνετῶν ἡ ἀπληστος ἐχθροπάθεια· ἀφοῦ ἡ ἀντίπαλος Δύσις τὰ πάντα ἐμέσως ἢ ἀμέσως ἐπραξεν, ὅπως ἐπισύρῃ τὴν Ἀνατολὴν εἰς τὸν κοινὸν τῆς Εὐρωπαϊκῆς ἐνότητος νόμον, καὶ οὕτως ἀποβάλλῃ ἐκ ποδῶν τὸ παρενοχλοῦν αὐτὴν πρόσκομμα τῆς ἱστορικῆς αὐθεντίας, τέλος ἦλθε προσωπικῶς αὐτὴ ἐκεῖνη, ὑπὸ δύο Ἰταλῶν ἡγεμόνων ὠθουμένη, ἵνα παντὶ μέσῳ χρασθῇ πρὸς ἀφαίρεσιν τοῦ φραγμοῦ, ἦλθε, δηλαδὴ, ἵνα ἐξιταλίσῃ τοὺς γραικοὺς, καὶ καθυποτάξῃ αὐτοὺς ὑπὸ τὸν γενικὸν τοῦ Παπισμοῦ κανόνα· τίνοι δὲ τῷ τρόπῳ; διὰ τῆς διώξεως τῆς ἐλληνικῆς διαλέκτου, διὰ τῆς φωτισθεσίας τῆς παλαιᾶς παιδείας, διὰ τῆς ἀμέσου ὑποδουλώσεως τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας, καὶ, ἐπὶ τέλους, διὰ τῆς καταπιέσεως πάσης Ἀνατολικῆς ζωτικότητος. — Ἡ Δύσις ἂν καὶ βαρβαρικὴ καὶ βαρβάρωφρων ἔτι, ὅμως ἐκ τοῦ σχεδίου τῆς δὲν φαίνεται ἀνόητος. Διευθύνασα τὸ ξίφος κατὰ τῆς καρδίας τοῦ ἐχθροῦ τῆς, ἔδειξεν ὅτι καλῶς ἐγίνωσκε ποῦ ἡ ἕδρα τῆς ζωῆς εὐρίσκετο. Ἄς ἐνθυμηθῶμεν ὅμως ὅτι ἀρχιεράττειεν ἐν Ῥώμῃ ὁ μεγαλοφυῆς καὶ τολμητίας ἐκεῖνος Ἰννοκέντιος.

Ὡς ἐκ τούτου ἡ λατινικὴ κατάκτησις τῆς ἸΓ'. ἑκατονταετηρίδος δὲν ἔπρεπε νὰ ὁμοιάσῃ τὴν πάλαι Ῥωμαϊκὴν, ἥτις, τυφλῶς ριφθεῖσα εἰς τὰς ἀγκάλας τὰς καταπνικτικὰς τῶν ἐγχωρίων δυνάμεων, καὶ ἄφροντις περὶ μέλλοντος, τότε μόνον εἶδε τὸν ἐμποδῶν βυθὸν, ὅτε πλέον καιρὸς δὲν ἔμενε σωτηρίας· οὐδὲ κἀν εἰς τὴν μετέπειτα Ὀθωμανικὴν, ἥτις ἐτερόβρησκος οὔσα, καθόλου δὲ καὶ πληρέστατα ἐμπιστευομένη εἰς τὰς ἰδίας τῆς δυνάμεις, ἀπέλιπεν ἀνεπηρέαστον καὶ ὀλοσχερῆ τὴν τῶν δούλων θρησκείαν. Αὕτη ἡ κυριαρχία εἶχε σκοπὸν ὀλεθριώτατον. Κατ' αὐτὴν, ὁ ἔθνισμός καὶ τὸ δόγμα τῶν γραικορωμαίων ἦσαν οὐδὲν ὀλιγώτερον πάρεξ ὁ σκόπελος τῆς Χριστιανωσύνης, φραγμὸς πρὸς τὴν εὐρωπαϊκὴν συμπολίτευσιν.

Ἐὰν, πρὶν ἢ κυριεύσωσιν οἱ ψευδοσταυροφόροι τὴν Ἀνατολι-

κὴν βασιλίδα, ὄντες εἰσέτι πολιορκηταί, δὲν εἶχον ἐπιβάλλει πρὸς τὸν ἀνήλικον Ἀλέξιον, τὸ βασιλικὸν ἐκεῖνο μεράκιον καὶ ὄργανον τοῦ σχεδίου των, ὡς ὄρον ἀπαραίτητον ἐπικουρείας, τὴν ἄμεσον ὑποταγὴν τῆς Ὀρθοδοξίας εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ Πάπα· ἐὰν κατὰ τὰς ἀποφράδας ἡμέρας τῆς Ἀλώσεως δὲν εἶχον ἐξοκείλει εἰς φωρασεβείας καὶ ἱεροσυλίας, καὶ ὠμότητας ἀνηκούστους· ἐὰν πρὸ πάντων ἐξ ἀρχῆς δὲν εἶχον ἐπὶ τῆς ἀγίας Σοφίας ἀναπετάσσει τὰ σύμβολα τῆς ῥωμαϊκῆς Ἰδρας, ἀλλὰ μετὰ πραότητος, καὶ συνέσεως εἶχον φιλανθρώπως πολιτευθῆ τοὺς ἠχμαλωτισμένους ἑτεροδόξους, τίς οἶδεν, ἴσως ἐπὶ συμφορᾷ τῆς Ἑλλάδος ἀθεραπεύτω, ἤθελεν ἢ δορυκτεσιὰ παγιωθῆ, ἢ παρατείνει τοῦλάχιστον τὴν διάρκειαν ἐπ' ἀόριστον, μεχρισοῦ ἢ μετὰ ξένων συνεπαφῆ καὶ ἢ τριεθῆ τοῦ χρόνου νοθεύσωσι τὸν ἐθνισμόν, καὶ ἐξημερώσωσι τὸ ἀδάμαστον θρησκευτικὸν ἐγχώριον πνεῦμα. Ὀλίγη λοιπὸν ἐκ μέρους αὐτῶν ἀνεξιθρησκεία, ὀλίγη ἐμπειρία διπλωματικὴ ἤθελον ἐκθέσει τὸν Ἑλληνισμόν εἰς βαθύτατον κίνδυνον. Διότι, πρέπει νὰ ὁμολογήσωμεν, κατὰ τὰς τελευταίας ἐκεῖνας στιγμὰς, τρομερὰ σύγχυσις καὶ ἀταξία ἐπεκράτουν ἐφ' ὄλον τὸν βυζαντινὸν ὀργανισμόν· τὰ στοιχεῖα τῆς κοινωνίας διήγον ἐν ἀτονίᾳ πλήρει, ἢ εἰργάζοντο πάντως ἀσύμφωνα πρὸς ἄλληλα. Δεινὴ μεγάλωνοικ, παρεμβαλλομένη ἀναμέσον τῶν δύο ἀνταγωνιστῶν, ἤθελεν ἐξάπαντος κρημνίσαι ἓνα κόσμον, καὶ δημιουργήσει ἄλλον ἀντ' ἐκεῖνου.

Ἄλλ' ὁ Θεὸς ὁ μετριάζων ἀνέμους ὑπὲρ τοῦ ἀμφοῦ τοῦ νεωστὶ κεκαρμένου, τὴν μεγαλόνοιαν ταύτην δὲν ἐξαπίστειλεν.— Ἰλθον βάναισα πάθη, τὰ ὀποῖα βαναύσω, ἐπολιτεύθησαν. Ἰλθον ἰδιοτέλειαι ποταπαί, αἵτινες ἐπληρώθησαν μικροπρεπῶς καὶ ἀσημάντως.

Ὅτως ἀπὸ τὰς γεννητικὰς τοῦ γεγονότος αἰτίας μεταβαίνει ὁ ἐρευνητὴς Ἕλλην εἰς τὰ ἱστορικὰ εὐεργετήματα τῆς δε τῆς κατακτήσεως, κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον καθ' ὃν ὁ ἀναρρώων δέχεται πρὸ Θεοῦ τὸ δῶρημα τῆς υγείας του, χωρὶς πλέον νὰ ἐρευνηθῆ τίνα ὑπῆρξαν τὰ αἷτια τοῦ περελύοντος κινδύνου.

Ἡ καταδίωξις, αἱ σφαγαί, ὁ θυτικὸς ἐγωϊσμός, ἡ λεηλασία, τὸ ὑπεροπτικὸν καὶ ἀγέρωχον καὶ ἀκοινωνήτων τῶν κυρίων, ὅλα ταῦτα θαυμασίως συντρέχουσιν εἰς τὴν ἀναζωπύρωσιν τῆς ἀσθενούσης ἐθνικότητος, ἠλεκτρίζουσι τὸ ἀτονοῦν νεομεσαιωνικὸν σῶμα, κοινωνοῦσι νέαν τόλμην, νέαν ἰκμάδα καὶ ζωὴν εἰς τὴν παναρχαίαν ἐκείνην πολιτείαν. Ὅσον περισσότερον αἷμα χύνεται, τόσον αἷμα καινὸν καὶ ὑγιὲς ἀναφύει εἰς τὰς φλέβας τοῦ γένους· ὅσον ἡ πίστις καταδιώκεται, τοσοῦτον ὁ ζῆλος ἀναπτέρουται.

Δύο μεγάλαι ἑοδαὶ χαράσσονται ἀπὸ Κωνσταντινουπόλεως εἰς τὰς ἄκρας τῆς ἐπικρατείας, δι' ὧν ἡ παράδοσις τῆς ἐθνικῆς ἰδιορρυθμίας ἀδιακόπως κυκλοφορεῖ ἀπὸ πρωτευούσης εἰς τὰ μεθόρια, καὶ τὸ ἀνάπαλιν, ζωογονοῦσα καὶ διατρέφουσα τὴν πρὸς τὴν ἑλληνικὴν ἐνότητα πίστιν· ἡ Νίκαια, καὶ ἡ Τραπεζοῦς. Ἡ Νίκαια (ἱερὸν ὄνομα, τὸ σύμβολον καὶ τὰ θεμέλια ἀναμιμνήσκον τῆς Ὀρθοδοξίας), παραλαβοῦσα τὴν αὐτοκρατορικὴν καὶ πατριαρχικὴν ἑδραν, κηρύσσεται, ἀντὶ τοῦ Βυζαντίου, βασιλεῖς καὶ μητρόπολις τοῦ φυγαδευομένου Ἑλληνισμοῦ· ἡ Τραπεζοῦς δὲ, καταφύγιον ἐτέρας βασιλικῆς γενεᾶς, ἐγείρεται καὶ αὐτὴ ὀρθίως, ἐνόπλιως διαμαρτυρομένη κατὰ τῆς βίας.

Οὗτοι οἱ δύο βραχίονες τῆς νεολληνικῆς Ἀποκαταστάσεως.

Ἐν τούτοις, ὁ ἐν τῷ ναβ τῆς τοῦ Θεοῦ Λόγου Σοφίας ταινιωθεὶς *Ἀυτοκράτωρ Ῥωμαίων* ἀλλόδοξος Βαλδουῖνος, καὶ παράδοξως ἀμφισθεὶς τὰ τοῦ δυστυχοῦς Μουρτζούφλου φορέματα, ἐν τῷ ἀποστεῖλαι πρὸς τὸν Ῥώμης Ἰννοκέντιον τὴν αἰσίαν εἰδησιν τῶν συμβεβηκότων, παρακαλεῖ αὐτὸν νὰ ἔλθῃ αὐτοπροσώπως εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἵνα κατὰ τὸ παράδειγμα τῶν προκατόχων τοῦ συγκροτήσῃ *Σύνοδον Οἰκουμεικὴν*, καὶ ἀναγορεύσῃ τὴν *βασιλείαν* τῆς ἀληθινῆς ἐκείνης πλίστεως, ἢν εἶχεν ἀφαρίσει τὸ σχίσμα τοσοῦτων αἰῶνων. Προσέτι δὲ παραινεί αὐτὸν, ἵνα πέμψῃ εἰς Ῥωμανίαν ὅσον τάχιον ἐκκλησιαστικοὺς παντὸς τάγματος, καὶ κατηχητάς, καὶ διδασκάλους, ἐγκρατεῖς εἰ δυνατόν τῆς ἑλληνικῆς, ὅπως διδάξωσι τοὺς κατὰ τοὺς αἰῶνας

της δυτικῆς ἐκκλησίας παραγγέλματα, καὶ μορφώσωσι τὰ ἤθη ἐπὶ τὸ λατινικώτερον, ὑποσχόμενος ἐκείνοις κτήματα περισσά, προνόμια, καὶ χρηματικὰς ἐπιχορηγήσεις· εἰς ἀπόδειξιν δὲ τῆς ἀπείρου πρὸς τὸν Μακαριώτατον ἀφοσιώσεώς του, ἀποστέλλει αὐτῷ πολυποικίλα δῶρα εἰς χρυσόν, καὶ ἄργυρον, καὶ ἀδάμαντας, καὶ λείψανα μαρτύρων. Ταῦτό ποιεῖ καὶ πρὸς τὸν ἡγεμόνα τῆς Γαλλίας, καὶ τοὺς ἄλλους Ῥήγας τῆς Δύσεως· πρὸς τοῦτον μὲν δωρούμενος μίαν κεφαλὴν ἀγίου, πρὸς ἐκεῖνον δὲ ἓνα βραχίονα, πρὸς ἕτερον αἷματος ρανίδας, ἢ δακτύλους μαρτύρων, ἢ διυχας, καὶ καθεξῆς· προσπαθεῖ δὲ νὰ ἐμπνεύσῃ πρὸς ἅπαντας δεινὴν ἀπέχθειαν κατὰ τῶν Γραικῶν, ὅπως τῷ δε τῷ τρόπῳ ἐσορυχθῆ βαθυτέρον τὸ χάσμα τὸ χωρίζον Ἀνατολὴν καὶ Δύσιν, καὶ διὰ τοῦ χάσματος τούτου στερεωθῆ περισσότερον ἐπὶ τοῦ θρόνου του.

Πλὴν καὶ ἡ τῶν δυτικῶν βασιλέων ἱκετευομένη εὐμένεια ἱκανὴ δὲν ἦτο νὰ σβέσῃ τὸ πῦρ τῆς διχονοίας, ὑπερ ἐξ ἀρχῆς ἐξήφθη, καὶ ἡμέραν παρ' ἡμέραν διεδίδετο μεταξὺ Γάλλων καὶ Ἐνετῶν. Ὁ σκώληξ τῆς διαφθορᾶς προϋπήρχεν εἰς τὸ σῶμα τῆς κατακτήσεως· ἡ δὲ διανομὴ τῶν *beneficiorum* (ἐκκλησιαστικῶν εισοδημάτων) ἀναπτύσσει αὐτὸν ἀπὸ πρώτης ἀρχῆς.

Κατὰ τὰς προαποφασισθείσας συνομολογήσεις, ὁ Ναὸς τῆς ἁγίας Σοφίας μὲ ὄλας του τὰς εισόδους ἔλαχεν εἰς κλῆρον τοῖς Ἐνετοῖς. Οἱ ἔμποροι, γνωστικώτεροι τῶν Ἰπποτῶν Γάλλων, (διότι προηγουμένως καὶ μᾶλλον ἐκ τοῦ πλησίον γνωρίσαντες τὰ βυζαντινὰ), ἀφήσαντες εἰς τοὺς Γάλλους τὴν ματαίαν δόξαν τῆς βασιλικῆς αὐτοκρατορίας, ὁμοῦ δὲ μὲ ταύτην καὶ τοὺς κινδύνους καὶ τὰ βάσανα τῆς κατακτήσεως, ἰδιοποιήθησαν τὰ οὐσιωδέστερα δύο· τὸ πλεῖστον δηλ. τῶν ἐκκλησιαστικῶν εισόδων, καὶ τὴν πνευματικὴν κατοχὴν. Ὅθεν, παρευθὺς, λαβόντες τοῦ Ναοῦ τὴν κυριότητα, προχειρίζουσιν εἰς τὸ Πατριαρχικὸν ἀξίωμα Ἐνετὸν τινα λαϊκὸν ἀριστοκράτην, Θωμᾶν, τοῦτικλην Μοροζίνην, φίλον μὲν τοῦ Δουκὸς Δανδόλου, ἀπόντα δὲ, ὅστις μεταβάς εἰς Ρώμην ἐξ Ἐνετίας, δέχεται τὸ ὠμορξίον ἐκ χειρῶν τοῦ

Πάπα, καὶ προσφέρει αὐτῷ τὴν ὀρκωπιστίαν τῆς ὑποταγῆς. Ὁ ξένος οὗτος καὶ φραγκοπρόβλητος τῆς παππολατρίας Πατριάρχης, ὅστις μετὰ πολλοῦ τοῦ σκανδάλου ἀποβιβάζεται μὲ τῶν ἡμερῶν εἰς Βυζάντιον βεβουλισμένος εἰς ἀλλόκοτον μεταξωτὴν ἐνδυμασίαν, καὶ ὑποδεδεμένος τὰς κοκκίνας περικνημίδας του, ὡς ἀνέλαβε τὴν ἀρχὴν, ἀμέσως διένειμεν εἰς τὸ Ἰταλικὸν ἱερατεῖον του τὰ πλοῦσια βενέφικα, πάντα Γάλλον ἐκκλησιαστικὸν ἀποκλείσας τῆς συμμετοχῆς. Οἱ Ἰταλοὶ ἀνεβιδάσθησαν εἰς ὑψηλὰ ἀξιώματα, διμερίσθησαν τὰς προσόδους, ἐφιλονείκησαν εἰς τοὺς Γάλλους τὴν κατοχὴν μικτῶν τινῶν εἰσοδημάτων, ἐσφετερίσθησαν πᾶσαν ἐμμισθον θέσιν ἐκκλησιαστικὴν, καὶ τοιοῦτοτρόπως ἐγένοντο ἀληθινοὶ κύριοι τοῦ τόπου.

Τοῦτο κατὰ πρῶτον λόγον ἐπέσυρε τῶν Σταυροφόρων Γάλλων τὴν ἀγανάκτησιν, καὶ διέρριψε τὴν δαδα τῆς διχονοίας. Ἀκολούθως δὲ, ὁ μεταξὺ Τοπαρχῶν διαμερισμὸς τῆς ἐπικρατείας περαίνει τὴν ἐμφύλιον ἔριδα.

ΠΣΤ΄.

Διαμερισμὸς τῆς Βυζαντινῆς Αὐτοκρατορίας.

Δύο λοιπὸν κοινωνίας διαφόρους ὀφείλει νὰ μελετήσῃ κατὰ ταύτην τὴν ἐποχὴν ὁ μεσαιωνολόγος Ἕλληνας, διότι πραγματικῶς δύο μοναρχίαι, καὶ δύο ἐκκλησίαι, καὶ δύο λαοὶ ἀντιφερόμενοι πολιτεύονται ἐπὶ τοῦ νῦν ἐν τῇ βυζαντινῇ ἐπικρατείᾳ· ἡ λατινικὴ μερὶς, καὶ ἡ ἑλληνικὴ· ἡ μὲν πρώτη, ὡς ξένη, προσπαθοῦσα παντοιοτρόπως νὰ ἐνισχυθῇ· ἡ δὲ δευτέρα, ὡς ἰθαγενὴς, ἀγωνιζομένη ὅπως ἐξώσῃ τὴν ξένην.

Καὶ ἡ μὲν λατινικὴ δεσπόζει κυρίως εἰς Βυζάντιον, εἰς Πελοπόννησον, καὶ εἰς τὸ Αἰγαῖον. Μολοντοῦτο, ἂν καὶ εἰσάγει δυτικῶς θεσμοὺς, μετασχηματίζει τὴν ἀνατολικὴν ἱεραρχίαν, καταπιέζει πᾶν φιλελεύθερον κίνημα, πλὴν ἀληθῶς κατάκτησις, ἢ τοῦλάχιστον πλήρης κατάκτησις δὲν δύναται νὰ ἐπικληθῇ· εἶναι μᾶλλον ἐπιπόλαιόν τι στρώμα ἐπὶ τοῦ ἐθνικοῦ στρώματος τῶν αὐτοχθόνων ἐπιβεβλημένον· εἶναι τρόπον τινὰ ὑμίχλη στιγμιαία,

μη σκοτίζουσα τὴν ἥλιον, εἰμὴ ἵνα, ὅταν αὕτη διχσκεδασθῇ, λαμπρότεραι φανῶσιν αἱ τοῦ ἀμαυρωθέντος φωστῆρος ἀκτίνες.

Ἢ δὲ ἑλληνικὴ μερὶς, συμπαγῆς, ὁμόφρων, ἀνακαινοῦσα τὰς οἰκείας δυνάμεις ἀνὰ ἐκάστην δίκωξιν, μὴ ὁμολογοῦσα τὴν ὑποδούλωσιν εἰμὴ ἵνα εὐκαιρότερον διαρρήξῃ αὐτὴν, ὑποσχομένη μὲν διὰ στόματος πίστιν εἰς τὸν δεσπότην, διὰ δὲ τῆς καρδίας προλαβόντως ἀθετοῦσα τὸν ὄρκον καὶ τὴν ὑπόσχεσιν, σήμερον μὲν χαμηλαύχην, αὔριον δὲ φλογώδης αἰρνιδίως καὶ τρομακτικῆ, ἢ ἑλληνικὴ πείθεται μὲν εἰς τοὺς τυράννους τῆς, ἀλλὰ πείθεται καιροφυλακτοῦσα τὴν ὥραν τῆς ἀπαλλαγῆς· ἕως οὗ δὲ ἔλθῃ ἡ ὥρα ἐκείνη, θέτει ὡς πρῶτον καὶ κύριον καὶ ἀναπόφευκτον ὄρον εἰρήνης, ὄρον οὐ αἰεὺ, πῦρ καὶ μίχαιρα, τὴν ἐλευθέραν ἀσκήσιν τῆς θρησκείας τῆς, ἐπειδὴ εἰς τὰς χεῖρας ταύτης ἴσταται οὕτως εἰπεῖν, ὁ ὠραδείκτης ὁ μετρῶν κύκρινῶς πρὸς αὐτὴν, ἀθείατως δὲ πρὸς πάντα ξένον, τοὺς ἡλίους τῆς προσδοκωμένης ἐλευθερώσεως.

Πολλοὺς ἔχομεν μάλιστα λόγους, ἵνα φρονήσωμεν ὅτι εἰς τὴν φραγκικὴν κατάκτησιν ὁ Ἕλλην ὀφείλει τὴν ἔγερσιν τῶν πρώτων αἰσθημάτων τῆς ἀνεξαρτησίας του. Τότε μετὰ τόσους αἰῶνας συνηθάνθη διακεκριμένως τὴν ἀνάγκην τοῦ ἐθνικοῦ συνδέσμου, τότε πρῶτον πειρᾶται νὰ ἐπανορθώσῃ πολιτικῶς, ἀκούσης τῆς λοιπῆς οἰκουμένης, μίαν τῶν ἀρχαιοτέρων τῶν ἀνθρωπίνου πολιτισμοῦ ἰδεῶν· τὸ Πανελλήνιον. Τὸ σχεδὸν ἡμῖς τῆς ἀξίας τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1821 ἀνήκει εἰς τοῦτον τὸν ἀπώτατον χρόνον, χάριτι πατροπαραδόσεως, ἀδιαλείπτου ἐπιμονῆς, καὶ ἡρωϊσμοῦ. Ἐκτοτε χρονολογεῖται ἡ ἐμφάνισις τοῦ *Κ. Λέβρου*, καὶ τοῦ ἀσυντάκτου *Παλ. Λικαρίου* ἐπὶ τὰ ὄρη, καὶ τὰ βουνὰ τῆς Μακεδονίας, τῆς Ἠπείρου καὶ τῆς Πελοποννήσου· λείψανα ταῦτα τῆς ναυαγησάσης βυζαντινῆς κοινωνίας, εὐρεθέντα χωρὶς πολιτικοῦ ρυθμοῦ, μολονότι φέροντα ἔτι ἐν ἑαυτοῖς τὸν τύπον τῆς ἡλιουταρχικῆς τῶν ἀρχαιότητος, τύπον ἐγκεχααραγμένον εἰς χαρακτῆρας θάρρους καὶ τόλμης καὶ ἀγρίας τινὸς ἀπειθαρχίας. Ἐγένοντο τὰ σπῆλαια κατοικία των, ἢ κακουχία σύντροφός των. Ἐξῆσαν νομάδα

βίον εις τὰς ἐρημίας τῆς δεδουλωμένης πατρίδος των, πλανώμενοι τῆδε κάκεισε, υποστῶντες ὅλα τὰ δεινὰ τῆς μονώσεως καὶ τοῦ διωγμοῦ, ἀλλ' ἀνακουφίζοντες τὰς αὐτῶν καρδίαις εἰς τραγοῦδια πατριωτικά, ἕκαστον τῶν ὁποίων ἦτο ἀφελῆς μὲν καὶ βραχεία, λιγυρὰ δὲ καὶ μελαγχολικὴ ἐποποιεῖα φιλοπατρίας καὶ ἀντιστάσεως. Τότε πρῶτον καὶ τὰ Μοναστήρια ἐσκίρτησαν εἰς τὴν κραυγὴν τοῦ αἰχμαλωτισθέντος γένους, καὶ ἀντιἐγνωστικῶν καταστημάτων, οἷα ἦσαν καὶ εἶναι τὰ τῆς Δύσεως, ἐγένοντο ξενῶνες καὶ ἄσυλον καὶ κρόπται τῶν ὑπὲρ πατρίδος ἐγειρομένων καὶ ἀγωνιζομένων, εὐκτήριοι οἴκοι ἔνθα καθ' ἑκάστην ὑψοῦντο πρὸς Οὐρανὸν ἰκεταὶ φιλελεύθεροι, καὶ διάπυροι δεήσεις πρὸς τὴν Προστάτιδα τοῦ γένους τῶν Ἑλλήνων, καὶ Μισσίτριαν ὑπὲρ τῆς ἀπελευθερώσεως αὐτοῦ.

Ἡ δὲ λατινικὴ μερὶς πάλιν ὑποδιαιρεῖται καὶ αὐτὴ εἰς δύο κοινωνίας παντάπασι διαφόρους· εἰς πολιτικὴν καὶ ἐκκλησιαστικὴν. Καὶ ἡ μὲν πολιτικὴ εἶναι ἡ Γαλλία, ἥτις ἀντιπροσωπεύει τῆς Εὐρώπης τὴν πολιτικὴν διὰ τοῦ αὐτοκρατορικοῦ προσώπου· ἐθιμοταξία, νομοθεσία, οἰκονομία, φεουδαλικὴ συγγέντρισις, ὅλα τὰ πολιτικὰ προτερήματα ἀνήκουσιν αὐτῇ. Τὸ δὲ ἐκκλησιαστικὸν μέρος ἔχει ἡ Ἑνετικὴ Δημοκρατία· ἱεροκρατία, πνευματικὴ διπλωματία, ἐσωτερικὴ τε καὶ ἐξωτερικὴ εἶναι ἰδιοκτησία τῆς.

Ἀπλὸν ὅτι τὸ Ἑλληνικὸν στοιχεῖον εἶχεν ἀπέναντι τοῦ λατινικοῦ ἓν καὶ μέγα πλεονέκτημα· τὸ προτέρημα τῆς ἐνότητος. Ἀλλ' ἐπόμενον ἦτο προσέτι ἵνα ἡ πολιτικὴ τῆς Γαλλίας μηδενίσῃ ὀλίγον κατ' ὀλίγον εἰς τὰς χεῖρας τῶν Ἑνετῶν τὴν ἐκκλησιαστικὴν κυριαρχίαν. Ὁ φιλοχρήματος Γάλλος δὲν ὑφίστατο τὴν ἀπλήστον φιλοχρηματίαν τῶν Ἑνετῶν, αὐτὸς ὅστις ἔχυσεν αἷμα διὰ τὴν κατάκτησιν, καὶ ὅστις, εἰ δυνατόν, ἤθελε τὰ πάντα ἰδικά του. Ἐνθεν, λοιπὸν, ἀδιάκοποι ἀντιζηλῖαι καὶ διχόνοιαι. Εἰς δὲ τὴν ἀντιπολίτευσιν τῶν Γάλλων καὶ τῶν Ἰταλῶν πολὺ συνέβαλε καὶ ἡ πολιτικὴ τῆς Ῥώμης, ἥτις ὡς ἐπιτοπλεῖστον δυσμενῶς πρὸς τοὺς Ἑνετοὺς διακειμένη, καὶ μὴ προῖδοῦσα τίς ἐνδεχομένως ἤθελεν

ἀποβῆ ἡ τύχη τοιαύτη; πολιτικῆς εἰς Ἀνατολήν, ὑπεβοήθησε τὰ σχέδια τῆς γαλλικῆς αὐτοκρατορίας, καὶ οὕτω συνήργησεν ἐμμέσως καὶ ἐν ἀγνοίᾳ αὐτῆς εἰς τὴν σωτηρίαν τῆς Ἑλλάδος, καὶ εἰς τὸ τέλος τῆς εἰσβολῆς.

Ἔργον ὁμοίως ἀρχικόν τῆς κατακτῆσεως εἶναι ὁ διαμερισμὸς τῆς ἐπικρατείας εἰς τόσας τιμαριωτικὰς ἡγεμονίας, ὅσοι δυνατοὶ Τοπάρχαι καὶ Ὀπλαρχηγοὶ συνηγωνίσθησαν. Συμφώνως μὲ τὴν ὁποίαν ὠμολόγησαν συνθήκην οἱ Σταυροφόροι πρὶν ἢ κυριεύσωσι τὴν Κωνσταντινούπολιν, ὁ μὲν Κόμης Φλάνδρας Βαλδουίνος, ὁ καὶ ἀναγορευθεὶς Ρωμαίων Ἀυτοκράτωρ, ἔλαβε προκαταρκτικῶς τὸ τεταρτημόριον τῆς ἐπικρατείας, προσέτι δὲ τὰ βασιλικὰ Παλάτια τῶν Βλαχερνῶν καὶ τὰ τοῦ Βουκολέοντος. Ὁ δὲ Μαρκήσιος Μομφεράτος τὴν Μακεδονίαν, ὑπὸ τὴν ὀνομασίαν βασιλείου Θεσσαλονίκης. Ὁ δὲ Βλοῆς, ἐπαρχίας τινὰς Ἀσιατικὰς, ἐπικληθείσας, ἐπὶ ψιλῷ ὀνόματι, δουκάτον Βιθυνίας, ἐπειδὴ ἡ Βιθυνία κατείχετο ὑπὸ τῶν Λασκάρων. Ὁ δὲ Πέρχης (Perche), τὸ δουκάτον τῆς Φιλαδελφίας. — Οἱ δύο βασιλεῖς, καθὸ προϊστάμενοι, ἔσχον τὰς σημαντικωτέρας μερίδας· ὁ Μομφεράτος, μάλιστα, ἠγόρασεν ἔπειτα παρὰ τῶν Ἐνετῶν ἐπαρχίας εἰς τὴν στερεάν, καὶ τινὰς νήσους, αἵτινες ἔλαχον εἰς κληρὸν τῶν.

εἰς δὲ ἐγκαθιδρύθησαν οἱ δύο ἐφάμιλλοι ἡγεμόνες, καὶ εἰσῆλθον εἰς τὴν κατοχὴν τῆς κεκτημένης γῆς, τὰ λοιπὰ τρία τέταρτα τῆς Βυζαντινῆς Ἀυτοκρατορίας, ἡγουν τῆς χώρας ὄσσην οἱ Σταυροφόροι ἐξουσίαζον, διενεμήθησαν ἐξίσου· τὸ μὲν ἥμισυ πρὸς τοὺς ἐπιλοίπους Ὀπλαρχηγοὺς Γάλλους καὶ Λομβάρδους, τὸ δὲ ἕτερον πρὸς τὴν Ἐνετικὴν δημοκρατίαν, ἣτις ἐμπείρως ἐξελέξατο τὰς παραλίους πόλεις, καὶ νήσους εἰς ἐνίσχυσιν τῆς Θκλασσοκρατορίας τῆς. — Ἀπὸ τῆς στιγμῆς ταύτης ὁ λέων τῆς Ἀδριατικῆς Πολιτείας τανίξει τὰς πτέρυγας του· διότι κατέλαβον ὀλίγον κατ' ὀλίγον οἱ Ἐνετοὶ τὰς ὀχυρωτέρας πόλεις τῆς Πελοποννήσου, τὴν Εὐβοίαν, μέρος τῆς Ἠπείρου, τὴν Κέρκυραν, τὴν Κεφαλληνίαν, καὶ ἑτέρως νήσους εἰς τὸ Αἰγαῖον, καὶ εἰς τὸ Ἀδριατικὸν πέλαγος.

Οι υπέρμαχοι του αγίου Τάφου λοιπόν διεμερίσαντο κατά τουτον τον τρόπον την βυζαντινήν επικρατείαν.

Μολοντούτο ο διαμερισμός οὐδὲ γενικὸς ὑπάρχει, οὐδὲ μόνιμος.

Γενικὸς δὲν εἶναι, ἐπειδὴ διάφοροι χώραι τῆς ποτὲ βυζαντικῆς ἐπικρατείας ὑπακούουσιν εἰς Δεσπότας ἑλληνικῆς καὶ ὀρθοδόξου δυναστείας, ἀπογόνους, ἢ ἐξ ἀγχιστείας συγγενεῖς τοῖς Κομνηναῖς, ὡς ἡ Ἠπειρος, ἡ Τραπεζοῦς, ἡ Βιθυνία, καὶ ἕτεραι τινες σποράδην ἐπαρχίαι μικραὶ, αἵτινες ἀλεπαλλήλως ἐγείρονται εἰς αὐτονομίαν, ἢ ἐνίοτε νικώμεναι καθυποτάσσονται. — Δὲν εἶναι μόνιμος, διότι οἱ Γραικοὶ, ἐμμείναντες καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς λατινικῆς κατακτήσεως εἰς ἀντίστασιν ἀδιάκοπον, ἀμφισβητοῦσι, καὶ πολλάκις ἀναλαμβάνουσι τὰς ἑδρας καὶ τὰ φρούρια τῶν ἡγεμονικῶν τιμαρίων, τηροῦντες οὕτω τοὺς μὲν φράγκους εἰς ἀκατάπαυστον ἀνησυχίαν, ἑαυτοὺς δὲ εἰς πλεμικὴν ἄσκησιν.

Οἱ Γραικοὶ, ἐξοικονομούμενοι τὸν καιρὸν, καὶ περιμένοντες τὴν ἀρμοδίαν στιγμὴν ἵνα ἐπιφέρωσι κατὰ τοῦ ἐχθροῦ τὸ θανατηφόρον κτύπημα, εἶχον βέβαιον κέρδος· οἱ δὲ ψευδοσταυροφόροι, διαιρούμενοι καὶ ὑποδιαιρούμενοι κατὰ τὸ παρ' αὐτῶν εἰσαχθὲν φρουδαλικὸν σύστημα εἰς ἄπειρα τεμάχια, καὶ ἐπὶ γῆς ὑποκάτω τῆς ὁποίας ὑπεβρυχῶντο τῆς προσεχοῦς ἐκρήξεως αἱ βρονταί, ὠδεύον αὐτομάτως καὶ ἀνεπαισθήτως πρὸς τὸ τέρμα τοῦ σκανδαλώδους καὶ φιλαρπάγου των δράματος.

ΠΖ΄.

Εἰσαγωγή τῶν Σταυροφορικῶν Νόμων.

Περαιωθέντος τοῦ διαμερισμοῦ τῆς ἐπικρατείας, οἱ κατακτηταὶ φροντίζουσι νὰ στερεώσωσι τὴν ἐξουσίαν των μὲ τὴν καθιέρωσιν ἐπιτηδείας καὶ ἀρμοδιωτέρας πρὸς τὰ ἔθη των καὶ τὰ σχέδιά των νομοθεσίας.

Ὁ Αὐτοκράτωρ Βαλδουίνος ἐπὶ τῷ δε τῷ σκοπῷ πέμπει πρεσβείαν πρὸς τὸν Βασιλέα καὶ τὸν λατίνον Πατριάρχην τῆς Παλαιστίνης, αἰτούμενος ἔν ἀντίγραφον τῆς ἐκεῖ ἐπικρατούσης